

LENIN ÉS A SZOVJET FEGYVERES ERŐK

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1970.
417 o.)

A jelentős történelmi évfordulók rendszerint ösztönzik a tudományos kutatást, egyszersmind kedvező társadalmi akusztikát teremtenek a megjelenő művek számára. Ilyen alkalmakkor nemegyszer új koncepció születik, vagy — ami gyakoribb — reprezentatív formában összegezik a korábbi eredményeket. A címben megjelölt kötet —

eredetileg a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulójára jelent meg Moszkvában, magyar kiadása Lenin emlékét köszönti — ez utóbbiak sorába tartozik. Lenin katonai tárgyú írásainak és katonai levelezésének közzététele után azonban nehéz lenne újat mondani a címben jelölt tárgykörben.

A szerzők célkitűzése ezért az volt, „... hogy szélesebb alapon megvizsgálják a katonai építés kérdéseivel és a szocialista állam hadseregének megteremtésével kapcsolatos óriási lenini eszmei-elméleti hagyatékot, megvilágítják azt a gyakorlati tevékenységet, amelyet Lenin végzett a szovjet hadsereg és haditengerészeti flotta erősítése, a szocialista forradalom történelmi vívmányainak védelmében folytatott hadműveleteik irányítása terén, és ismer-tessék azt is, hogy miként valósította meg és fejlesztette alkotóan tovább a kommunista párt a katonai építéssel kapcsolatos lenini eszméket és útmutatásokat a mai körülmények között.” (13. o.)

A könyv kilenc fejezetre tagozódik. Az első fejezet Leninnek a szocialista haza védelmére, a szovjet fegyveres erők jellegére és sajátosságaira vonatkozó nézeteit ismerteti. A leglényegesebb az az általánosan ismert tény, hogy Lenin megszüntetve-megtartva értelmezte a proletárforradalom marxi tanát. Átvette a proletárforradalom történelmi szükségyszerűségére és legfontosabb feladataira vonatkozó tételeket, s azokat elméletileg konkretizálta és gya-

korlatilag alkalmazta az oroszországi viszonyokra. Ugyanakkor bebizonyította, hogy nem szükségszerű a proletárforradalom egyidejű győzelme valamennyi (vagy a legtöbb) civilizált országban, éppen ellenkezőleg: a forradalom abban az *egyetlen* országban is győzhet, amelyik az imperializmus leggyengébb láncszeme.

Lenin kimutatta, hogy a szocialista haza védelme „objektív történelmi szükségesség”¹ amit a szocializmushoz képest külső erők — az imperializmus lényegéből adódó aspirációk — írnak elő. Lenin felismerte, hogy a szovjet szocialista haza védelme „internacionális ügy, amely biztosítja a szocialista társadalom védelmét egy országban és a proletárforradalom fejlődését más országokban.” (24. o.)

A szocialista haza védelme, mint a szerzők is rámutatnak, nemcsak a fegyveres védelmet jelenti, hanem a békés tevékenység ezzel összefüggő totalitását is, ami az új gazdasági — társadalmi formációra kezdettől fogva jellemző: a párt, a kormány és a dolgozók erőfeszítéseit a háború elhárítására.

A szerzők szerint a szovjet haderő sajátosságai a következők: a szocialista állam védelmének eszköze; a hadsereg és a nép egysége; a kommunista tudatosság mint a szovjet hadsereg és a tengerészeti flotta erőforrása; a népek barátságának és a proletár internacionalizmusnak a hadserege; a békének és a népek biztonságának őre.

A második fejezet a Vörös Hadsereg és a hajóhad megteremtésének és megszilárdításának a történetét vizsgálja. A szerzők ennek a folyamatnak négy fő szakaszát különböztetik meg.

1. A régi hadsereg szétzúzása és a Vörös Hadsereg építése önkéntes alapon. (1917 végétől—1918 tavaszáig).

2. A reguláris tömeghadsereg megteremtése a dolgozók általános hadkötelezettsége alapján (1918 tavaszától—1919 elejéig.)

3. A reguláris tömeghadsereg építésének befejezése a VIII. pártkongresszus határozatai alapján, az egyesített intervenció és fehérgárdista támadások szétzúzásának megszervezése. (1917 tavaszától—1920 végéig.)

4. A Vörös Hadsereg építése és erősítése a háborúról a békés szocialista épí-

tésre való áttérés időszakában. (1920—24.)

A fejezet — legalább is számomra — legizgalmasabb kérdéskörei az önkéntesség időszaka és a regularitásra való áttérés. A szovjetállam új katonai szervezetének csírája a Vörös Gárda volt, ami azonban — írják a szerzők — kis létszáma, decentralizáltsága és gyenge katonai képzettsége miatt nem biztosíthatta a szovjetállam védelmét. Ezt a feladatot nem lehetett rábízni a régi hadseregre sem. Ezért a régi hadsereg szétzúzásával — a hadsereg és a hajóhad demokratizálása, a nem demokratizmus intézmények lerombolása, fokozatos leszerelés — egyidejűleg megkezdődött az újípusú hadsereg szervezése önkéntes alapon. Így vált lehetővé, hogy a bolsevik párt jelentékeny erőket küldjön a belső és a külső frontokra, egyszersmind megteremtődött a Vörös Hadsereg politikailag tudatos, proletár magva, mely a további katonai építés alapja lett. Az önkéntességnek azonban nagy fogyatékoságai is voltak: az önkéntesek jelentkezése nem volt egyenletes, s alig pótolta a csökkenést; nem álltak rendelkezésre harci tartalékok és nem volt lehetőség az utánpótlás rendszeres kiképzésére: a fegyelem laza volt, a fegyverzet szedett-vedett stb. Mindezt elkerülhetetlen volt az általános hadkötelezettség bevezetése, kivált 1918 nyarától, amikor megindult a nyílt fegyveres intervenció. A könyv idézi Lenin megállapítását: a reguláris hadsereg „... minden osztály megszilárdult hatalmának, s így a proletariátus megszilárdult hatalmának is jellemző sajátossága.” (78. o.) Érdeklődésre tarthat számot a VIII. pártkongresszuson Lenin és az ún. katonai ellenzék között lezajlott elvi harc ismertetése, továbbá a szovjet katonai doktrína vitájának vizsgálása.

A harmadik fejezet a kommunista pártnak a fegyveres erők irányításában betöltött döntő szerepére vonatkozó lenini elveket ismerteti, elsősorban abból a szempontból, hogy miként valósultak meg azok a gyakorlatban. Ezek az elvek a szerzők szerint a következők: a pártirányítás tudományos jellege; a politikai és a katonai vezetés egysége; a demokratikus centralizmus elve; a vezetés ereje a tömegekhez fűződő kapcsolatban rejlik; a siker a káderektől függ. Ebben a fejezetben — akárcsak a kötet egészében — a lenini időket egy-egy

¹ A szerzők megfogalmazása, akárcsak a többi — külön nem jelölt — idézet.

kérdés kapcsán többnyire *közvetlenül* a XXII., még gyakrabban a XXIII. kongresszus valamelyik határozata, tézise stb. követi, s ha nagy ritkán mégis sor kerül a háború előtti ötvenes tervek időszakára, akkor csupán az egyébként valóban alapvető jelentőségű eredményekről esik szó, a rendkívül súlyos problémák említés nélkül maradnak.

A negyedik fejezet tárgya Lenin mint a szovjet hadtudomány megalapítója. Ezen belül nagy vonásokban az alábbi kérdéscsoportokról esik szó:

1. Lenin kidolgozta a fegyveres harc legjellegzetesebb vonásait az imperializmus korában, különös tekintettel a hadművészet és a társadalom gazdasági rendszere közötti összefüggésre.

2. Lenin nézetei a fegyveres harc törvényszerűségeiről, a hadviselés és a harctevékenység módjainak és formáinak fejlődéséről és változásáról. A szerzők megkísérik a háborúra és a hadseregbe vonatkozó marxista—leninista tanítás és a szovjet hadtudomány viszonyát tisztázni: „... tárgyakat tekintve különböznek egymástól, mégsem lehet különválasztani őket. A tanulmányozás objektuma közös náluk, s ez a háború. Ám, míg az előbbinek tárgya a háború, mint a társadalmi élet egyik oldala, melyet az osztály-, a társadalmi viszonyok, az államok, államcsoportok és a nemzetek közötti kölcsönös kapcsolatok idéznek elő, addig az utóbbinak a tárgya maga a fegyveres erők hadviselése.” (177. o.)

Az ötödik fejezet a technikai felszerelés és a szervezeti tökéletesítés problémakomplexumát tárgyalja. Ezen belül a hadsereg és a hadiflotta termelési módtól való függéséről, a bolsevik pártnak a Vörös Hadsereg technikai felszerelése és szervezeti tökéletesítése terén végzett tevékenységéről, végezetül a jelen — a hadügy forradalma következtében előállott — viszonyokról van szó.

A hatodik fejezetben a régi katonai szakemberek bevonásáról, a katonai káderek létrehívásáról, képzésük és szerepük történetéről, valamint a szovjet tiszti lenini munkastílusáról olvashatunk.

A hetedik fejezet a pártpolitikai munkának a szovjet katonák nevelésében betöltött funkciójára vonatkozó lenini elveket, a katonák eszmei-politikai nevelésének útjait és módszereit, illetőleg az említettek korszerű viszonyok

közepette történő megvalósulását vizsgálja.

A nyolcadik fejezet az éberség és a harcokészültség kérdéseiről, a kilencedik a katonai építésre vonatkozó lenini elvek és SZKP tapasztalatok történelmi jelentőségéről és nemzetközi érvényességéről, a szocialista országok fegyverbarátságáról szól.

A kötet szerzői igyekeztek a címben megjelölt viszonylatot minden vonatkozásában megközelíteni. Ez a törekvésük jórészt sikerrel járt — legalább a tematikai teljesség értelmében — egyúttal azonban gyakorta törést okozott a könyv szerkezetében: számos kérdés (pártirányítás, káderek, éberség stb.) vizsgálata vissza-visszatér, sőt egyes tényeket is (pl. Trockij kizárása a Szovjetunió Forradalmi Katonai Tanácsából) többször említenek. Emellett szembevetendő a Lenin nevével kapcsolatos — nem mindenkor szükséges — jelzős szerkezetek használata.

Nyilvánvaló, hogy Lenin nem szorult rá pl. ilyesféle állításokra sem: „A fejlődés, írta Lenin, ellentétek harca”. (185. o.) Ezt Hérakleitosz óta sokan megírták. „Lenin több ízben figyelmeztetett arra, hogy mennyire veszélyesek az ellenség rajtaütészerű támadásai.” (193. o.) Erre már Szun-Ce figyelmeztetett. Más kérdés — s épp ez a lényeg —, hogy Leninnek a fejlődésről és a meglepésről (vagy másik oldalát tekintve: éberségről) is volt *saját* mondanivalója, s ami ennél is fontosabb, mindig tudta, hogy *mikor* kell ezekre (és más összefüggésekre) felhívni a figyelmet.

Leninről írva, emlékéit őrizve feltétlenül figyelembe kell venni élettársának és közvetlen munkatársának intelmét, aki Lenin halálakor így írt: „Nagy a kérésem hozzátok: ne hagyjátok, hogy az Iljics halála miatt érzett fájdalmatok személyének külsődleges tiszteletében nyilvánuljon meg.”²

Csak sajnálható, hogy Krupszkájára ezen értelme esetenként — amikor Lenin tevékenységét ismertetik — elkerülte a szerzők figyelmét. Az említett fogvatékoságok nélkül a könyv sokkalta jobban szolgált volna Lenin emlékéit.

T. Varga György

² Idézi Gyurkó László: Négyszemközt a forradalommal. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1970. 5. o.